

MAALCOZETEMSKI

JACEK

BOSZ

JACEK

MAJLOZIEWSKI

Tekst i wybór reprodukcji / Text and selection of reproductions

URSZULA KOZAKOWSKA-ZAUCHA

BOSZ®

Wydawca / Published by

BoSz Szymanik i wspólnicy sp. jawna

38-722 Olszanica

Biuro / Office: ul. Przemysłowa 14, 38-600 Lesko

tel. +48 13 469 90 00, fax +48 13 469 61 88 e-mail:

biuro@bosz.com.pl

www.bosz.com.pl

Esej wstępny	5
Introductory essay	5

Obrazy	35
Paintings	35

Kalendarium życia i twórczości Jacka Malczewskiego	
A Timeline of the Life and Work of Jacek Malczewski	187

Jacek Malczewski,
ok. 1890–1900

Jacek Malczewski,
ca. 1890–1900

Jacek Malczewski zajmuje w sztuce polskiej szczególne miejsce. Jego monumentalny, liczony w tysiącach prac malarskich dorobek artystyczny wciąż intryguje, a swoją niejednoznacznością prowokuje do kolejnych prób interpretacji. Składają się na niego dzieła oscylujące swoją treścią pomiędzy problemami ojczyzny, życia, śmierci, miłości, a także między wizjami romantycznymi a metafizyką, natchnieniem artystycznym a odpowiedzialnością twórcy.

Malczewski należy do pokolenia, które uformowane zostało przez ostatnie dekady XIX wieku. W ciągu siedemdziesięciu pięciu lat jego życia dzieje Europy, a zwłaszcza Polski, diametralnie się zmieniły. Wpływ na osobowość artysty wywarła utrata niepodległości przez ojczyznę, pociągająca za sobą kryzys tożsamości i brak wiary narodu we własne „ja”. Malczewski wzrastał w okresie tworzenia się coraz większej świadomości narodów i ich dążeń do upragnionej autonomii lub suwerenności oraz w czasach pozornej stabilizacji, zdominowanych przez potęgę Rosji, Prus i Austrii, co przekreślało szanse na odzyskanie niepodległości przez Polskę. Z autopsji, jako dziewięcioletni chłopiec, Malczewski poznał wydarzenia powstania styczniowego i przeżył jego klęskę, która uświadamiała bezskuteczność walk zbrojnych

Jacek Malczewski holds a special place in Polish art. His monumental oeuvre of thousands of paintings is still intriguing, and with their ambiguity, they provoke further attempts at interpretation. They include works that touch upon such subjects as home affairs, life, death, love, as well as romantic visions, metaphysics, artistic inspiration, and the artist's duty.

Malczewski belongs to the generation that was shaped by the last decades of the 19th century. Throughout the seventy-five years of his life, the fate of Europe and in particular Poland changed dramatically. The artist's personality was affected by Poland's loss of independence, which resulted in his identity crisis and lack of faith in his own self. Malczewski grew up in the period of increasing awareness of nations and their aspirations to gain the desired autonomy and sovereignty, and at the time of seeming stability, dominated by the powers of Russia, Prussia, and Austria, which damaged Poland's chances of regaining independence. As a nine-year-old, Malczewski experienced first-hand the events of the January Uprising and its failure, which made him realise the futility of military action and the need to seek future growth of the homeland in the improvement of political and economic standards within the still existent regime of the three

↑ Śmierć Ellenai,
1883, olej na płótnie,
212 × 370 cm

↑ Death of Ellenai,
1883, oil on canvas,
212 × 370 cm

ukazanej w obrazach zmarłej złotowłosej Ellenai, tak nierealna w towarzyszących bohaterom warunkach bytowania, stała się szybko znakiem rozpoznawczym twórczości Malczewskiego, ale przede wszystkim pobudzała marzenia i budowała przeżycia duchowe i estetyczne¹⁴.

Po ośmiu miesiącach, w czerwcu 1877 roku, Malczewski opuścił Paryż z nadzieją, że po wakacjach jeszcze do niego powróci. Jednak prawdopodobnie problemy finansowe sprawiły, iż plan ten się nie ziścił i jesienią artysta ponownie pojawił się w Krakowie i w Matejkowskiej „majsterszuli”. Pobyt w Paryżu, jak zauważyła słusznie Paulina Szymalak-Bugajska, ulepszył jego warsztat rysownika, a przede wszystkim dodał mu pewności siebie w poszukiwaniu własnej drogi artystycznej¹⁵. Miał więc już odwagę, aby

illustrations for *Lilla Weneda* and *Anhelli*. The topics of these compositions were no different from contemporary academic painting, and they were never transformed into paintings. Only the vision of Siberian exile, derived from *Anhelli* and taking shape from January 1877, culminated in one of the most famous motifs in Malczewski's art – *Death of Ellenai*. The artist will come back to it several times in future works, cloaking Słowacki's verses in metaphors referring to human fate. The unearthly beauty of the deceased golden-haired Ellenai shown in the painting, so unreal considering the life conditions of the characters, quickly became Malczewski's trademark, but most of all gave rise to dreams as well as spiritual and aesthetic experiences.¹⁴

After eight months, in June 1877, Malczewski left Paris hoping to return after the summer holidays.

¹⁴ J. Malinowski, *O genezie symbolizmu w sztuce polskiej i jego rosyjskich odniesieniach*, „Sztuka Europy Wschodniej” 2013, nr 1, s. 406.

¹⁵ P. Szymala-Bugajska, M.E. Nosowska, *Klan Malczewskich*, Warszawa 2022, s. 35.

¹⁴ J. Malinowski, *O genezie symbolizmu w sztuce polskiej i jego rosyjskich odniesieniach*, „Sztuka Europy Wschodniej” 2013, no. 1, p. 406.

po otrzymaniu od Matejki zadania namalowania historycznej sceny *Śmierci Ludgardy, żony Przemysława uduszonej przez panny służebne*, nawiązującej do obrazu mistrza – *Zabicia Przemysława*, sprzeciwić się mu. Nigdy tej pracy nie ukończył, krążyły anegdoty, że zamiast kompozycji na płótnie namalował karykaturalny rysunek na ścianie w pracowni, co było afrontem wobec mistrza. Ten protest wobec Matejki i nieukończenie zadania stały się początkiem ich konfliktu, który przypieczętowany został znanymi słowami Malczewskiego, zawartymi w liście do ojca: „W cudzych chomątach nie mogę jakoś maszerować oraz z tym nowym rokiem (1878); zaczynam nowy perjod w mojem życiu, z samego siebie czerpać zacząnę i swoje rzeczy malować”¹⁶.

I w tym właśnie momencie rodzi się nowa sztuka. Jacek Malczewski decyduje się na porzucenie drogi wytyczanej przez Matejkę i wybiera własną – interesuje go przedstawianie współczesnej rzeczywistości, współczesnych ludzi; chce malować to, co widzi i czuje.

Matejko i Malczewski spotkali się potem tylko raz, kiedy to w 1892 roku mistrz złożył niezapowiedzianą wizytę w pracowni dawnego ucznia, co zostało odczytane jako chęć pojednania, a nawet uznania. Był to okres, gdy gasła już sława i autorytet Matejki. Malczewski długo zachował w sobie niechęć, a o obrazach mistrza mówił, że to barok, że kazał mu malować rzeczy, których nie widział¹⁷, zaś po namalowaniu *Błędne go koła*, w rozmowie z Karolem Homolacsem, opowiadał, że Matejko: „[...] zapędził go do historycznego malarstwa tak, że przez całe lata musiał malować sceny z powstania, które było już przeszłością. Żył tym [,] co przeminęło, a nie widział tego, co się dzieje wokół niego. Ileż to energii, ile krwawego trudu musiał zużyć na to, żeby się uwolnić z tych sideł, którymi go Matejko omotał!”¹⁸. W wywiadzie udzielonym Janowi Brzękowskiemu w 1925 roku komentował swoje relacje z mistrzem: „Dla przeciwstawienia się kolorytowi Matejki zacząłem malować obrazki z Sybiru w szarych barwach. Pragnąłem inaczej wyrazić pierwiastek narodowy mojej sztuki. Był on dla mnie zawsze

However, it was probably due to financial trouble that he never did, and in the autumn, the artist reappeared in Kraków and in Matejko’s masterclass. As Paulina Szymalak-Bugajska rightly pointed out, his stay in Paris improved his drawing skills, but mostly increased his self-confidence in the search for his artistic path.¹⁵ He now had the courage to contradict Matejko after receiving an assignment to paint a historic scene presenting *The Death of Ludgarda, Przemysl’s Wife, Strangled by Maids*, inspired by the master’s painting – *Death of King Przemysl II*. He never finished the work. Rumour has it that instead of a composition on canvas, he painted a caricature on the studio wall, which offended the master. The protest against Matejko and the incomplete assignment were the seeds of conflict, which was summarised by Malczewski in a letter to his father: “I cannot march to somebody else’s drum. In this new year (1878), I start a new chapter in my life; I shall look for inspiration within myself and paint my own ideas.”¹⁶

At that very moment, new art is born. Jacek Malczewski decides to abandon the path defined by Matejko and chooses one of his own – he is most of all interested in presenting contemporary reality, contemporary people; he wants to paint what he sees and feels.

Matejko and Malczewski met again only once, in 1892, when the master paid an unlooked-for visit at his former student’s atelier, which was considered an attempt at reconciliation and even appreciation. It was a time when Matejko’s glory and authority had faded. Malczewski was resentful for a long while and he referred to the master’s art as baroque. He said he was made to paint things he had not seen,¹⁷ and after painting *Vicious Circle*, in a conversation with Karol Homolacs, he recalled that Matejko: “[...] forced history painting on him, so that for years, he had to paint scenes of an uprising that was long gone. He lived on the by-gones and could not see what was going on around him. It required a great amount of energy and bloody effort to free himself of the trap that Matejko had caught him

¹⁶ A. Heydel, dz. cyt., s. 81.

¹⁷ Tamże, s. 87.

¹⁸ K. Homolacs, *Okruchy wspomnień. Malczewski*, „Sztuka i Krytyka” 1957, R. VIII, nr 3–4, s. 3.

¹⁵ P. Szymalak-Bugajska, M.E. Nosowska, *Klan Malczewskich*, Warszawa 2022, p. 35.

¹⁶ A. Heydel, op. cit., p. 81.

¹⁷ Ibid, p. 87.

najsilniejszym bodźcem do pracy. Niech pan mi wierzy. Gdybym nie był Polakiem, nie byłbym artystą. Z drugiej strony nie zacieśniałem nigdy polskości mojej sztuki do pewnych wąskich, z góry nakreślonych ram. Wyspiański np. ograniczył pojęcie polskości do jednego miejsca. [...] Tymczasem ja tłumaczyłem mu zawsze, że Polska – to pola, miedze, wierzby przydrożne, nastroj tej wsi o zachodzie słońca, ta chwila jest teraz”¹⁹.

W początkach swojej twórczości Jacek Malczewski musiał jednak zmierzyć się z legendą i wielkością Matejki oraz wizyjnością jego sztuki. Ten pierwszy okres malarstwa, do około 1893 roku, to prace silnie osadzone w polskich realiach, a przede wszystkim w polskiej historii zdominowanej przez martyrologię. Inspirowane są dziełami malarskimi i rysunkowymi Artura Grottgera, a nade wszystko poezjami Juliusza Słowackiego. Składają się one na serię, której najefektowniejnymi przedstawieniami stały się kompozycje ukazujące wspomnianą *Śmierć Ellenai*, *Wygnańców*, *Niedzielę w kopalni czy Śmierć na etapie*. Ilustrowały sceny rozgrywane podczas zesłania i jego etapów, nie posiadały jednak odniesienia do konkretnych wydarzeń historycznych czy miejsc, pozbawione były patosu, za to pełne zmęczonych, apatycznych i odzianych z nadziei, ale bardzo prawdziwych w swoim cierpieniu anonimowych bohaterów. Agnieszka Ławniczakowa zwraca również uwagę na to, że dzieła sybirskiego cyklu miały tworzyć metaforyczną całość, w której poszczególne prace odpowiadały kolejnym prośbom modlitwy *Ojczy nasz*. Dziś całość jest nie do odtworzenia, wiadomo jedynie, że praca *Śmierć na etapie* ilustrowała wers „[...] ale zbaw nas ode złego”²⁰.

Do tematu wersów z *Anhellego* powracał Malczewski jeszcze po 1905 roku. Namalował wówczas trzy monumentalne wersje *Śmierci Ellenai*, w których główna bohaterka ukazana jest w efektownym skrócie perspektywicznym, inspirowanym pracą *Oplakiwanie Chrystusa* malarza włoskiego renesansu – Andrei Mantegny. W pracach nad scenami sybirskimi Malczewski sięgał do motywów zaczerpniętych

into!”¹⁸ In an interview with Jan Brzękowski from 1925, he commented on his relationship with the master: “In order to contradict Matejko’s colours, I started to paint Siberian exile scenes using grey hues. I wanted to express the national element in my art in a different way. It has always been my strongest stimulus for work. Believe me. Were I not Polish, I would not be an artist. On the other hand, I have never constricted the Polishness of my art to some narrow, predetermined framework. For example, Wyspiański limited the definition of Polishness to a single place. [...] Meanwhile, I have always explained to him that Poland stands for fields and their borders, roadside willows, the countryside mood at dawn, this moment is now.”¹⁹

However, at the beginning of his artistic career, Jacek Malczewski had to face Matejko’s legend, grandness, and visionary art. The first period of his painting activity, until around 1893, produced works rooted deeply in the Polish reality, mainly Polish history dominated by martyrology. They are inspired by Artur Grottger’s paintings and drawings, but most of all Juliusz Słowacki’s poetry. They constitute a series, whose most spectacular representations are the compositions depicting *Death of Ellenai*, *Exiles*, *Sunday at the Mine* or *Death on the Stage*. They illustrated scenes taking place during deportation and its stages, but had no reference to specific historical events or places. They manifested no pathos, and instead were full of exhausted, apathetic, hopeless anonymous people, who were yet so real in their affliction. Agnieszka Ławniczakowa also emphasised that the Siberian exile works composed a metaphorical whole, in which the individual pieces represented answers to the prayer *Our Father*. Today, the whole series is irrecoverable; all we know is that *Death on the Stage* illustrated the verse “[...] but deliver us from evil.”²⁰

Malczewski revisited the verses from *Anhelli* after 1905. At the time, he painted three monumental

¹⁹ J. Brzękowski, wywiad z J. Malczewskim z „Wiadomości Literackich” 1925 [w:] K. Wyka, *Thanatos i Polska, czyli o Jacku Malczewskim*, Kraków 1971, s. 162.

²⁰ A. Ławniczakowa, *Jacek Malczewski [1854–1929]...*, s. 12.

¹⁸ K. Homolacs, *Okruchy wspomnień. Malczewski*, “Sztuka i Krytyka” 1957, y. VIII, nos 3–4, p. 3.

¹⁹ J. Brzękowski, interview with J. Malczewski in “Wiadomości Literackie” 1925 [in:] K. Wyka, *Thanatos i Polska, czyli o Jacku Malczewskim*, Kraków 1971, p. 162.

²⁰ A. Ławniczakowa, *Jacek Malczewski [1854–1929]...*, p. 12.

→ *Na etapie*
(*Aresztanci*), 1893,
olej na tekturze,
30,5 × 38,5 cm

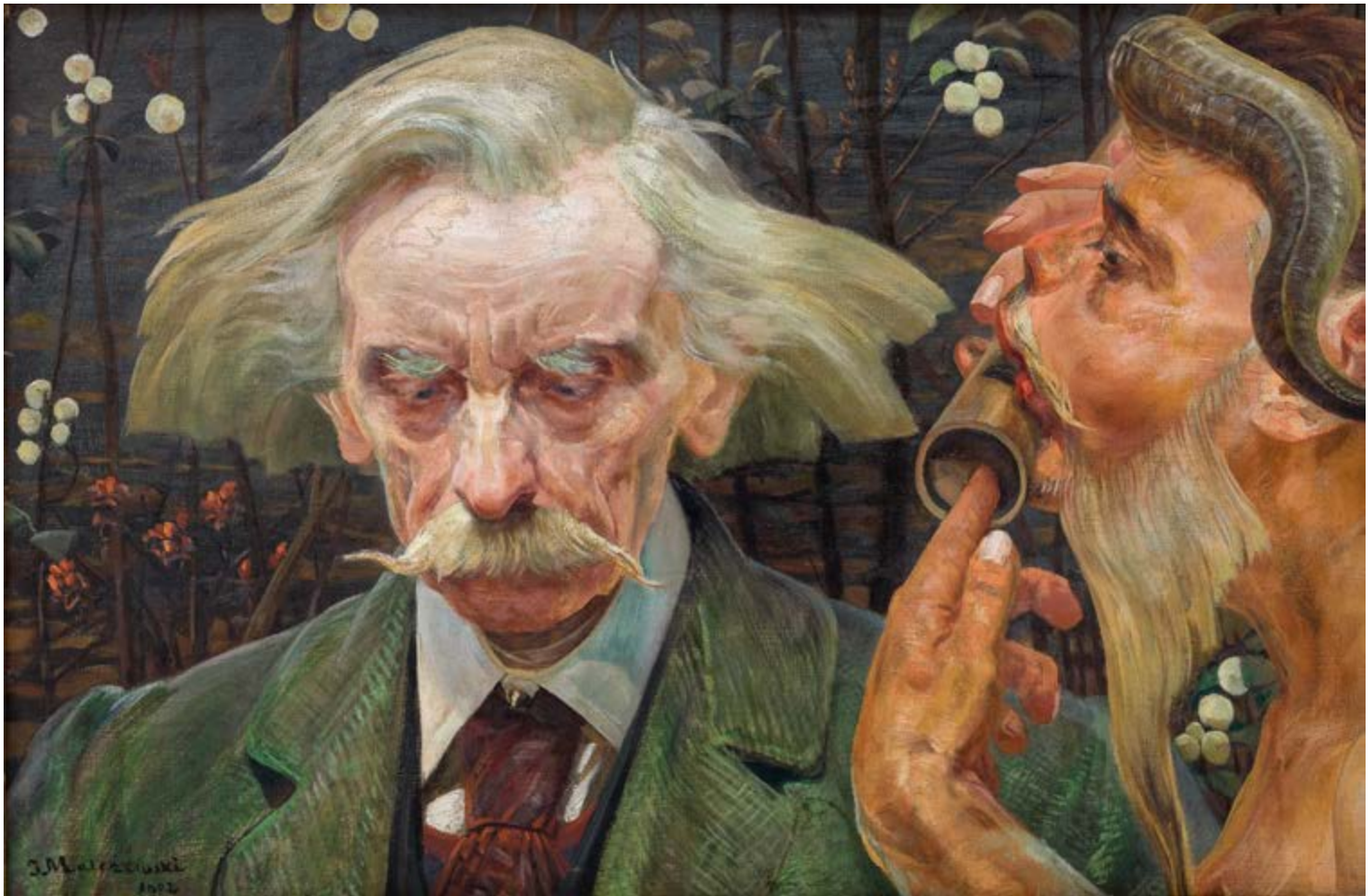
→ *On the Way to Exile*
(*Arrestees*), 1893,
oil on cardboard,
30.5 × 38.5 cm

→ *Niedziela w kopalni*
(*Odpooczynek w kopalni*),
1882, olej na płótnie,
116 × 181 cm

→ *Sunday at the Mine*
(*Rest at the Mine*),
1882, oil on canvas,
116 × 181 cm

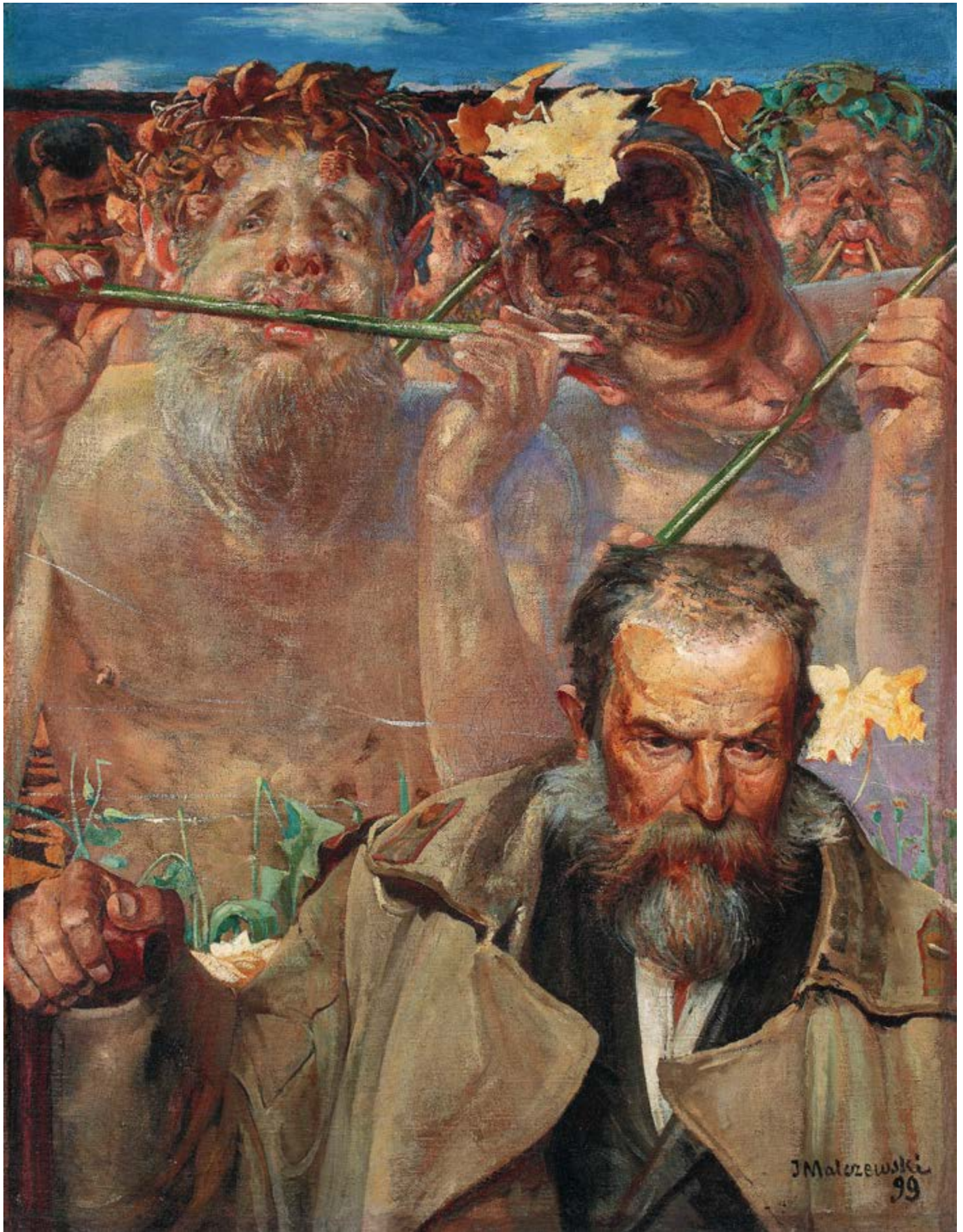

↑ *Nieznana nuta*,
1902, olej na płótnie,
41,5 × 63 cm

↑ *The Unknown Note*,
1902, oil on canvas,
41.5 × 63 cm

→ *Dzieje piosenki – Portret Adama Asnyka*,
1899, olej na płótnie,
98 × 77 cm

→ *Story of a Song – Portrait of Adam Asnyk*,
1899, oil on canvas,
98 × 77 cm

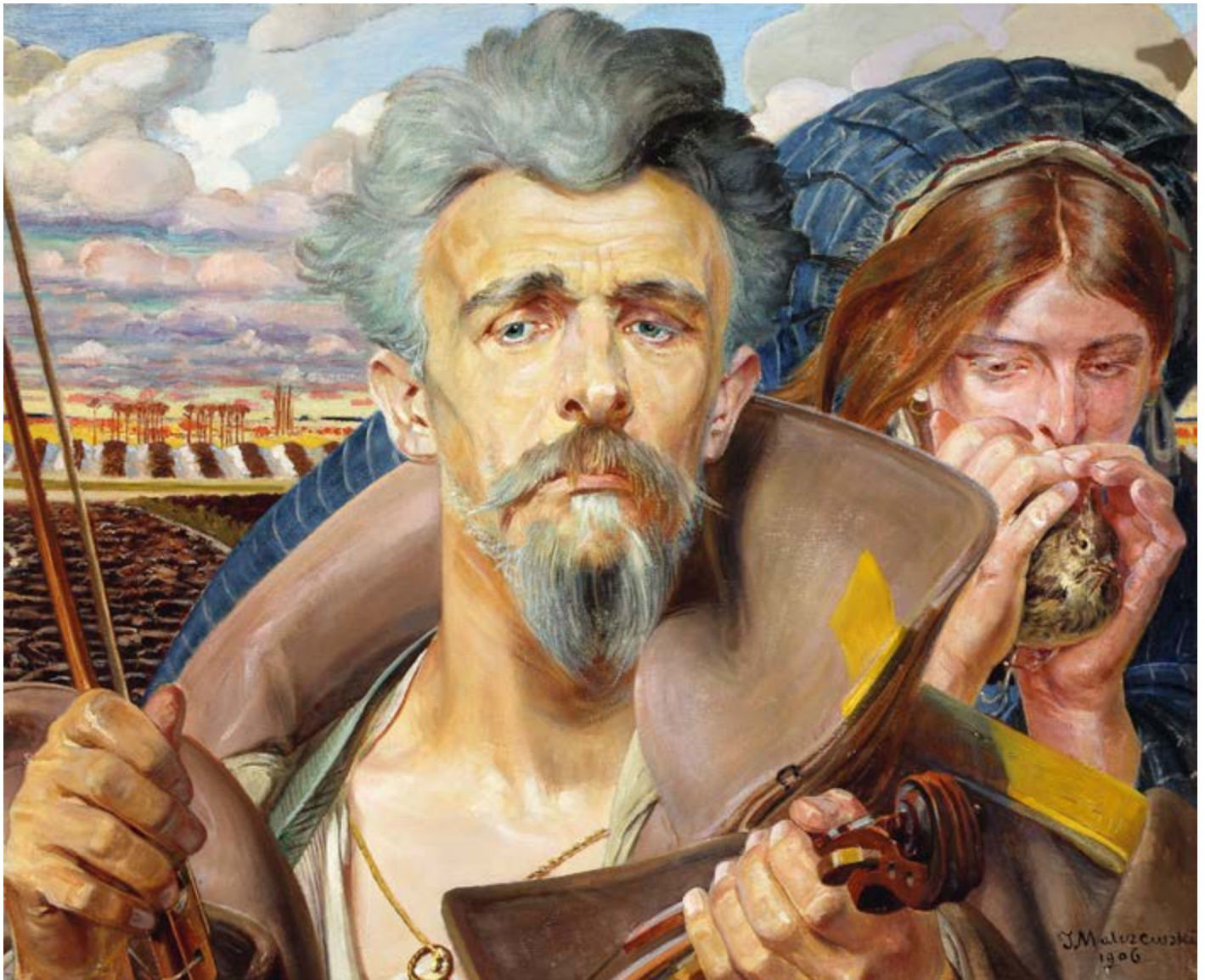
→ Muzyka, lewa część tryptyku, 1906, olej na desce dębowej, 42 × 52 cm

→ Music, left section of the triptych, 1906, oil on oak board, 42 × 52 cm

→ Muzyka, prawa część tryptyku, 1906, olej na desce dębowej, 42 × 52 cm

→ Music, right section of the triptych, 1906, oil on oak board, 42 × 52 cm

↑ Muzyka, środkowa część tryptyku, 1906, olej na desce dębowej, 50 × 62 cm

↑ Music, middle section of the triptych, 1906, oil on oak board, 50 × 62 cm

↑ *Ellenai*,
1910, olej na tekturze,
100 × 70 cm

↑ *Ellenai*,
1910, oil on cardboard,
100 × 70 cm

↑ *Modląca się dziewczynka*,
1908, olej na tekturze,
78,5 × 65 cm

↑ *Praying Girl*,
1908, oil on cardboard,
78.5 × 65 cm

← *Na jednej strunie – Autoportret*,
1908, olej na tekturze,
92 × 73 cm

← *On One String – Self-Portrait*,
1908, oil on cardboard,
92 × 73 cm

↑ *Święty Franciszek*,
1908, olej na płótnie,
136 × 201 cm

↑ *Saint Francis*,
1908, oil on canvas,
136 × 201 cm

↑ *Pejzaż z jarzębiną,*
lewa część tryptyku
Idź nad strumienie,
1909–1910, olej na tekturze,
40 × 90 cm

↑ *Landscape with Rowanberry,*
left section of the triptych
Go to the Streams,
1909–1910, oil on cardboard,
40 × 90 cm

↑ *Pejzaż z jarzębiną,*
prawa część tryptyku
Idź nad strumienie,
1909, olej na tekturze,
40 × 90 cm

↑ *Landscape with Rowanberry,*
right section of the triptych
Go to the Streams,
1909, oil on cardboard,
40 × 90 cm

↗ *Adoracja Madonny,*
środkowa część tryptyku
Idź nad strumienie,
1910, olej na płótnie,
73 × 59 cm

↗ *Adoration of Madonna,*
middle section of the
triptych *Go to the Streams,*
1910, oil on canvas,
73 × 59 cm

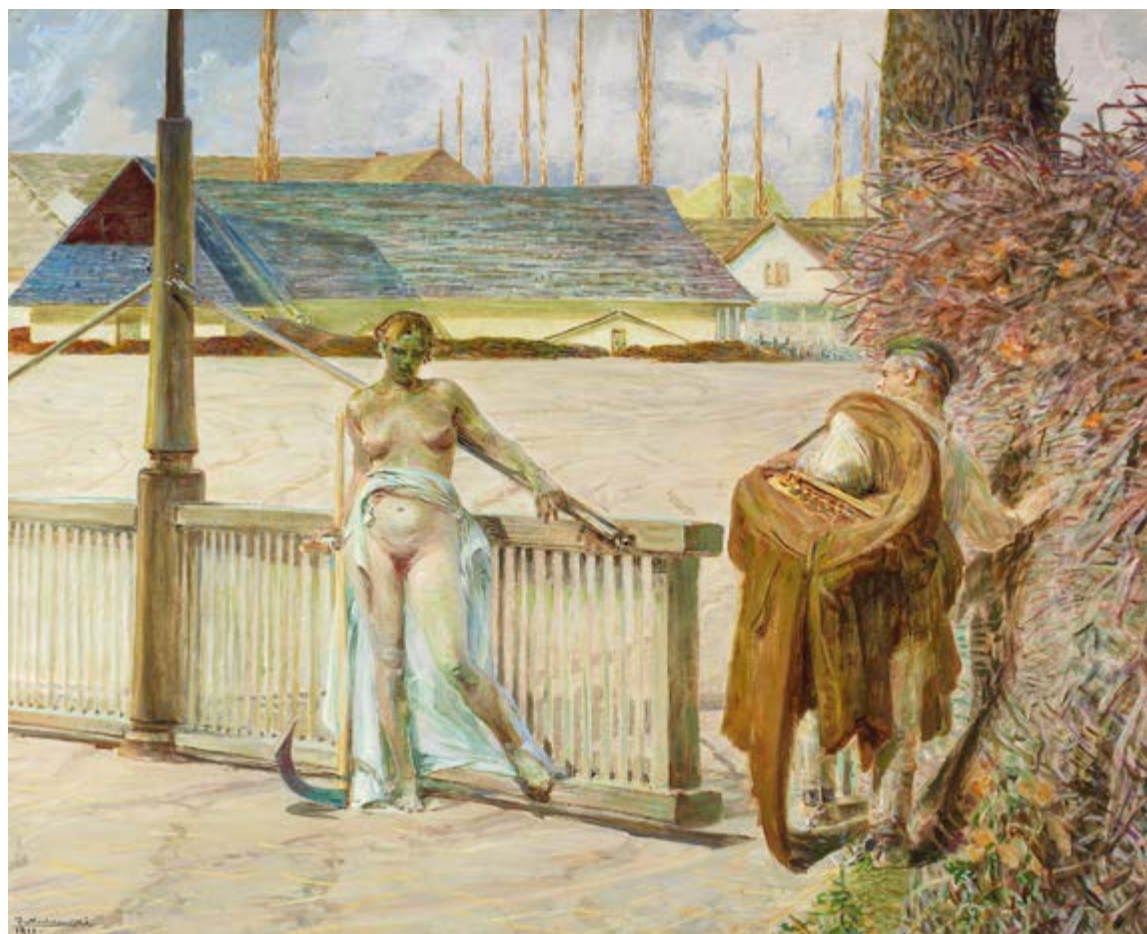

J. M. Alexander
1910

→ *Moje życie*, lewa część tryptyku, 1912, olej na tekturze, 73 × 90,5 cm

→ *My Life*, left section of the triptych, 1912, oil on cardboard, 73 × 90.5 cm

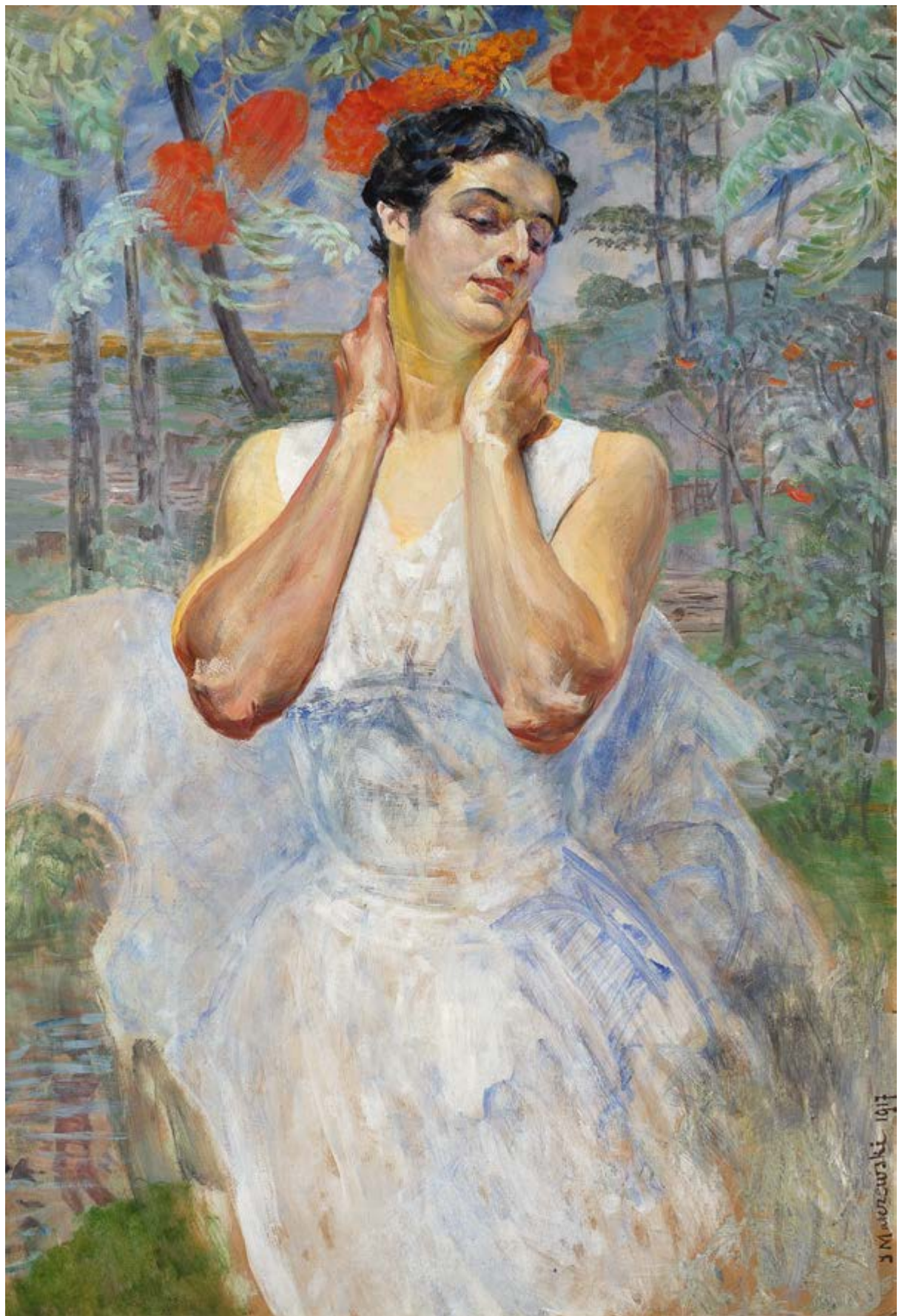
→ *Moje życie*, prawa część tryptyku, 1911, olej na tekturze, 73 × 90,5 cm

→ *My Life*, right section of the triptych, 1911, oil on cardboard, 73 × 90.5 cm

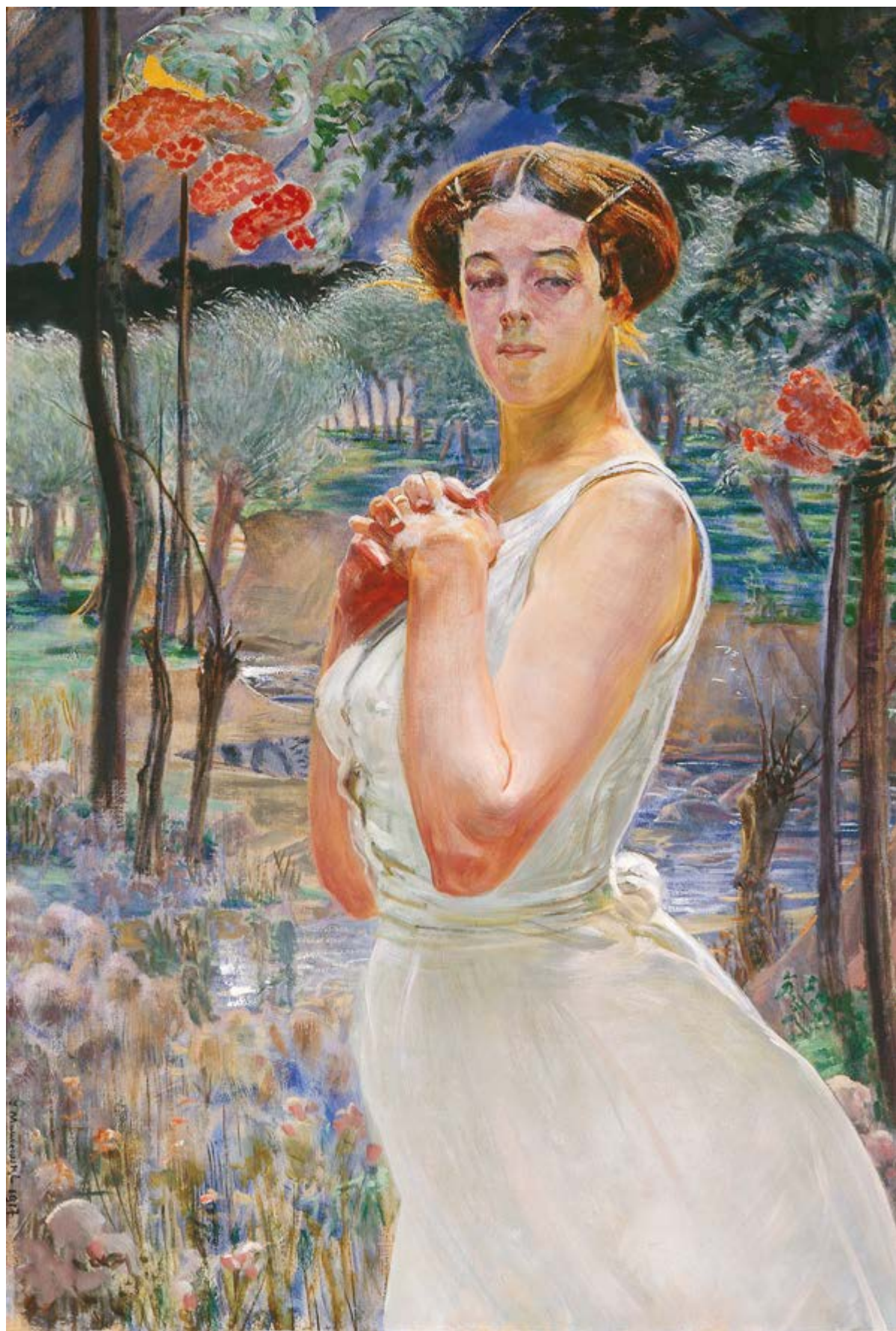
↑ *Moje życie*, środkowa część tryptyku,
1911–1912, olej na tekturze,
73 × 90,5 cm

↑ *My Life*, middle section of the triptych,
1911–1912, oil on cardboard,
73 × 90.5 cm

→ *Portret kobiety
na tle jarzębiny,*
1917, olej na tekturze,
100 × 68,5 cm

→ *Portrait of a Woman
with Rowanberry,*
1917, oil on cardboard,
100 × 68.5 cm

→ *Portret kobiety na tle gaju jarzębinowego,*
1917, olej na tekturze,
100 × 70 cm

→ *Portrait of
a Woman Against
a Rowanberry Grove,*
1917, oil on cardboard,
100 × 70 cm

→ *Za aniołem, lewa część tryptyku,*
1901, olej na tekturze,
21 × 26,5 cm

→ *Following the Angel, left section of the triptych,*
1901, oil on cardboard,
21 × 26.5 cm

→ *Za aniołem, prawa część tryptyku,*
1901, olej na tekturze,
21 × 26,5 cm

→ *Following the Angel, right section of the triptych,*
1901, oil on cardboard,
21 × 26.5 cm

↑ *Za aniołem, środkowa część tryptyku, 1901, olej na tekturze, 29,8 × 23,5 cm*

↑ *Following the Angel, middle section of the triptych, 1901, oil on cardboard, 29.8 × 23.5 cm*

Jacek Malczewski, ok. 1912

Jacek Malczewski, ca. 1912

KALENDARIUM ŻYCIA I TWÓRCZOŚCI JACKA MALCZEWSKIEGO

A TIMELINE OF THE LIFE AND WORK OF JACEK MALCZEWSKI

1854

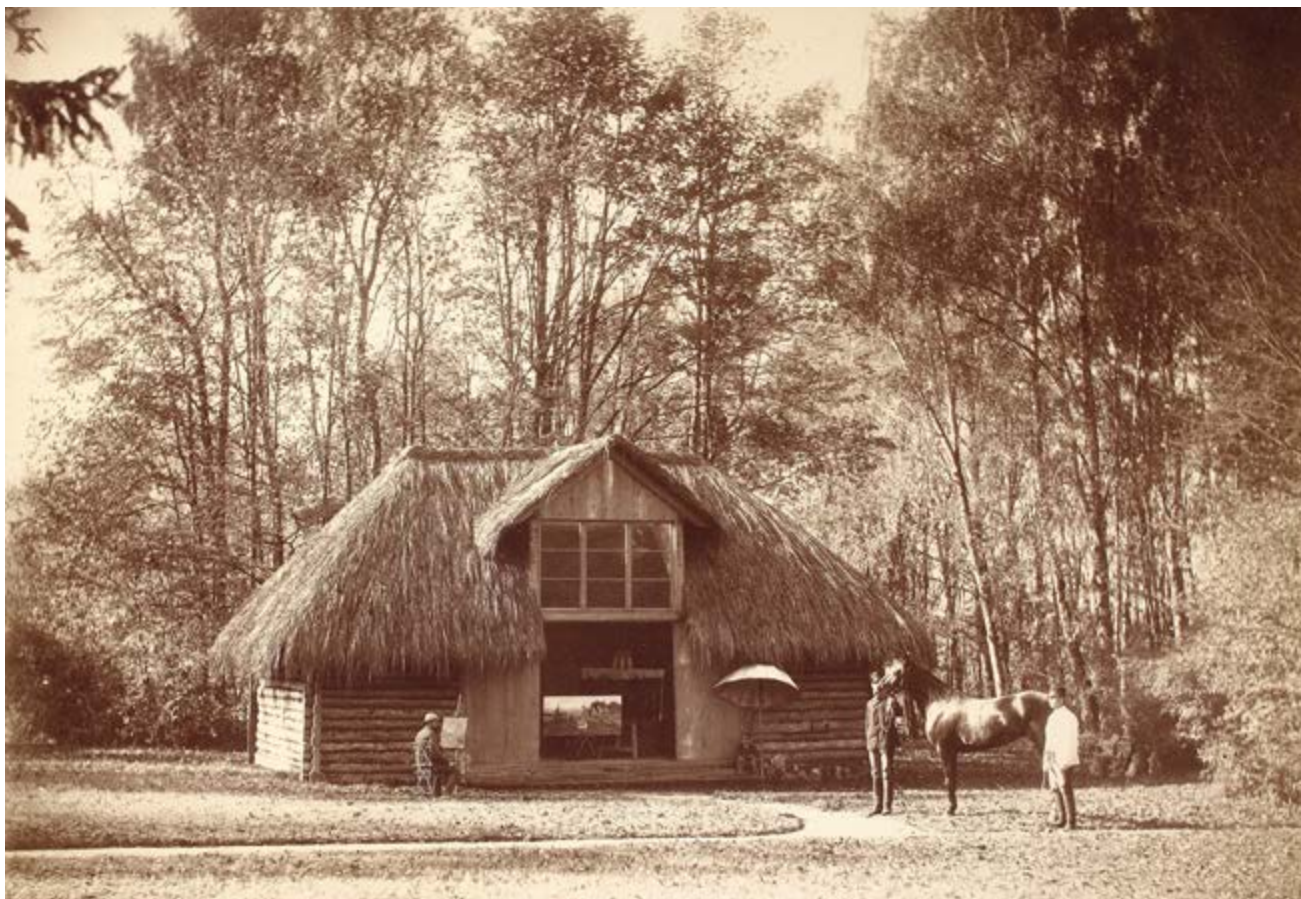
Jacek Michał Malczewski urodził się 14 lipca w Radomiu jako trzecie dziecko Juliana Malczewskiego herbu Tarnawa (1820–1884) – sekretarza generalnego Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego – i Marii z domu Korwin-Szymanowskiej (1822–1898). Jacek miał czwórkę rodzeństwa: dwie siostry, Mariannę Bronisławę (1852–1929) i Helenę Agatę (1860–1933), oraz dwóch braci, którzy zmarli w wieku dziecięcym, Dominika (1850–1851) i Teodora (1857–1865).

Rodzice pochodzili ze zubożałego środowiska ziemiańskiego. Stworzyli dom ciepły i kochający, w którym dużą wagę przywiązywano do duchowego rozwoju dzieci. Julian Malczewski był pasjonatem literatury i sztuki, jednym z pierwszych członków krakowskiego Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych (TPSP) i warszawskiego Towarzystwa Zachęty Sztuk Pięknych (TZSP). W życiu syna, Jacka, okazał się nie tylko opiekunem, ale również przyjacielem i przewodnikiem czuwającym nad kształtowaniem jego osobowości i rozwojem talentu, był też wielbicielem literatury starożytnej, twórczości Dantego, Szekspira, Goethego, Schillera, a nade wszystko poezji romantycznej. Adam Heydel pisał o nim: „[...] literaturę polską

1854

Jacek Michał Malczewski is born on 14 July in Radom as the third child of Julian Malczewski of the Tarnawa coat of arms (1820–1884) – Secretary General of the Land Credit Society – and Maria née Korwin-Szymanowska (1822–1898). Jacek had four siblings: two sisters, Marianna Bronisława (1852–1929) and Helena Agata (1860–1933), and two brothers, who died in infancy, Dominik (1850–1851) and Teodor (1857–1865).

His parents were descended from impoverished landed gentry. They created a warm and loving home, taking particular care of their children's spiritual development. Julian Malczewski was passionate about literature and art and was among the first members of the Society of Friends of Fine Arts (TPSP) in Kraków and the Society for the Encouragement of Fine Arts (TZSP) in Warsaw. In the life of his son Jacek, he turned out to be not only his guardian, but also a friend and guide watching over his personal growth and nurturing his talent. He was an enthusiast of ancient literature, as well as Dante, Shakespeare, Goethe, Schiller, and most of all romantic poetry. Adam Heydel wrote about him: “[...] he knows Polish literature inside out, Słowacki is his poet, he

↑ Jacek Malczewski w Rozdole, 1886

Maluje sceny rodzajowe, mitologiczne, pejzaże.

W tym też roku powstaje *Zesłanie studentów*, upamiętniające zesłanie na Sybir żmudzkich gimnazjalistów w 1823 roku po rozbiciu stowarzyszenia filaretów. Praca zostaje zniszczona prawdopodobnie podczas II wojny światowej i znana jest dzięki reprodukcjom; w 1980 roku staje się zaś inspiracją dla pieśni Janka Kaczmarskiego.

1885

Spędza lato w Rozdole, maluje wówczas portret Karola Lanckorońskiego.

W listopadzie wyjeżdża do Monachium, aby „[...] wydoskonalić się w technice, a i kierunku swego być całkowicie pewnym”⁸, gdzie pozostanie do kwietnia 1886 roku. Uczestniczy w życiu polskiej kolonii artystycznej, utrzymuje kontakty z Józefem Brandtem,

⁸ A. Ławniczakowa, *Jacek Malczewski*, Warszawa 1976, s. 17.

↑ Jacek Malczewski in Rozdół, 1886

World War II and is known through reproductions; in 1980, it inspires Jacek Kaczmarski to write a song.

1885

He spends the summer in Rozdil, where he paints a portrait of Karol Lanckoroński.

In November, he goes to Munich in order to “[...] hone the technique and become absolutely certain of the direction”;⁸ he stays there until 1886. He is involved with the Polish art colony, keeping in touch with Józef Brandt, Alfred Wierusz-Kowalski, Bohdan Kleczyński. He stays with Jan Rosen and Julian Fałat. As Olga Boznańska recalls, Malczewski was very popular in the Polish art colony and “ladies loved him.”⁹

⁸ A. Ławniczakowa, *Jacek Malczewski*, Warszawa 1976, p. 17.

⁹ M. Janoszanka, *Wielki Tercjarz. Moje wspomnienia o Jacku Malczewskim*, Poznań 1936, p. 258.

↑ *Portret narzeczonej*, 1887, olej na płótnie, 140 × 70 cm

↑ *Portrait of the Fiancée*, 1887, oil on canvas, 140 × 70 cm

↑ Maria z Gralewskich Malczewska, żona artysty, 1891

↑ Maria Malczewska née Gralewska, the artist's wife, 1891

↑ Jacek i Maria Malczewscy, 1887

↑ Jacek and Maria Malczewski, 1887

Alfredem Wieruszem-Kowalskim, Bohdanem Kleczyńskim. Mieszka z Janem Rosenem i Julianem Fałatem. Jak wspominała Olga Boznańska, Malczewski był bardzo lubiany w polskiej kolonii artystycznej i „kochały się w nim panie”⁹.

1886

W Monachium bywa u Heleny i Józefa Brandtów, malując portret pasierbicy Brandta – Marii Pruszkówny; lubiący plotki Wojciech Kossak wspomina nawet o matrymonialnych planach Malczewskiego wobec Marii¹⁰.

⁹ M. Janoszanka, *Wielki Tercjarz. Moje wspomnienia o Jacku Malczewskim*, Poznań 1936, s. 258.

¹⁰ W. Kossak, *Listy do żony i przyjaciół (1883–1942)*, t. 1: 1883–1907, Kraków–Wrocław 1985, s. 122.

1886

While in Munich, he pays visits to Helena and Józef Brandt, paints a portrait of Brandt's stepdaughter, Maria Pruszkówna; Wojciech Kossak, who liked gossiping, even recalls that Malczewski planned to marry Maria.¹⁰

In April, he comes back to Kraków.

He spends the summer in Zakopane, which is where he comes across Maria Gralewska (1866–1945), whom he had met in Kraków. She is a daughter of a pharmacist and social activist from Kraków, Fortunat Gralewski, and Józefa née Jana. In a letter to his mother,

¹⁰ W. Kossak, *Listy do żony i przyjaciół (1883–1942)*, vol. 1: 1883–1907, Kraków–Wrocław 1985, p. 122.

← *Portret córki Julii*,
1892, akwarela
na papierze,
17,6 × 10,6 cm

← *Portrait of
Daughter Julia*,
1892, watercolour
on paper,
17.6 × 10.6 cm

← *Portret córki
artysty – Julii*,
ok. 1902,
olej na płótnie,
141 × 90,5 cm

← *Portrait of Artist's
Daughter – Julia*,
ca. 1902,
oil on canvas,
141 × 90.5 cm

W kwietniu wraca do Krakowa.

Lato spędza w Zakopanem; przebywa tam również spotkana już wcześniej w Krakowie Maria Gralew-ska (1866–1945) – córka krakowskiego aptekarza, społecznika, Fortunata Gralewskiego oraz Józefy z Janów. W liście do matki Malczewski opisuje ją jako pannę prześliczną, blondynkę, poczciwą, naturalną, miłą i nadzwyczaj dystygowaną¹¹.

W listopadzie para się zaręcza.

1887

W zimie jedzie do Radomia na ślub siostry, Heleny, która wychodzi za Wacława Karczewskiego.

W maju otrzymuje nagrodę Polskiej Akademii Umiejętności im. Probusa Barczewskiego za kompozycję *Na etapie*.

29 października w kościele Mariackim w Krakowie bierze ślub z Marią Gralewską. Ceremonię odprawia ks. infułat Ludwik Bober. Pannę młodą do ołtarza prowadzi ks. Marceli Czartoryski i ojciec, a pana młodego – księżna Marcelina Czartoryska i pani Józefa Gralew-ska. Drużbą Malczewskiego jest Karol Potkański.

¹¹ A. Heydel, dz. cyt., s. 124.

Malczewski describes her as a beautiful, decent, natural, kind, and very distinguished blonde lady.¹¹

In November, the couple get engaged.

1887

In the winter, he goes to Radom for the wedding of his sister, Helena, who marries Wacław Karczewski.

In May, the Academy of Learning presents him with a Probus Barczewski Award for the composition *On the Stage*.

On 29 October, he and Maria Gralew-ska get married in Saint Mary's Church in Kraków. The ceremony is officiated by protonotary apostolic Ludwik Bober. The bride is walked down the aisle by Prince Marce-li Czartoryski and her father, whereas the groom by Princess Marcelina Czartoryska and Mrs Józefa Gralew-ska. Malczewski's best man is Karol Potkański. After the church service, the guests are hosted by the bride's parents.

The Malczewskis move in to the bride's family's town house at 1 Szczepańska Street.

¹¹ A. Heydel, op. cit., p. 124.

→ Jacek Malczewski podczas pracy
w plenerze, ok. 1890–1900

→ Jacek Malczewski working
outdoors, ca. 1890–1900

Po ceremonii kościelnej gości podejmują rodzice panny młodej.

Państwo Malczewscy zamieszkują w kamienicy rodziny żony przy ul. Szczepańskiej 1.

1888

Malczewski wystawia swoje prace na Wiener Jubileus-Ausstellung, prezentuje *Na etapie* oraz *Przejście przez Taurus*.

Lipiec spędza z brzemienną żoną w Nowym Sączu.

10 września przychodzi na świat córka, Julia, nazywana Lulą, o czym zawiadamia m.in. hrabiego Lanckorońskiego, pisząc do niego w liście: „Wczoraj wieczorem żona powiła mnie córeczkę – oboje zdrowi jak dotąd. – Doczekał się zatem pan Hrabia tej chwili [,] kiedy będę Ojcem – co Szan pana tak bardzo cieszyło. Czym się zmienił – spoważniał – i zesmutniał, o tem się pan Hrabia wkrótce przekona osobiście”¹².

1889

W Monachium na I Münchener Jahresausstellung wystawia dwa obrazy z serii sybirskiej.

Malczewscy przeprowadzają się w Krakowie do domu Józefa Sebalda, wzniesionego przez Tadeusza Stryjeńskiego, przy ul. Batorego 20, gdzie będą mieszkać do 1892 roku.

Artysta maluje zaginione dziś *Trzy malarstwa*, które rozpoczynają cykl jego symbolicznych kompozycji poświęconych twórcy, jego powołaniu i odpowiedzialności za podjęte zadania artystyczne. Prezentuje je w tym samym roku w Salonie Krywulta w Warszawie pt. *Fantazja (Marzenie artysty)*.

¹² M. Paszkiewicz, *Listy Jacka Malczewskiego do Karola Lanckorońskiego*, „Rocznik Historii Sztuki” 1990, t. 18, s. 228.

1888

Malczewski exhibits his works at the Wiener Jubileus-Ausstellung, presenting *On the Stage* and *Crossing the Taurus Mountains*.

He and his pregnant wife spend July in Nowy Sącz.

On 10 September, their daughter, Julia, is born, whom they call Lula; he shares the news e.g. in a letter to Count Lanckoroński: “Last night, my wife gave birth to a baby girl – both are well so far. – So, you have lived to see me become a father – which has been so exciting to you, dear Sir. Whether I have changed – become more serious and sad – you will find out for yourself soon.”¹²

1889

At the 1st Münchener Jahresausstellung in Munich, he displays two pieces from the Siberian exile series.

¹² M. Paszkiewicz, *Listy Jacka Malczewskiego do Karola Lanckorońskiego*, „Rocznik Historii Sztuki” 1990, vol. 18, p. 228.

JACEK
MALCZEWSKI

Album opracowany przez Urszulę Kozakowską-Zauchę poświęcony jest życiu i twórczości Jacka Malczewskiego, jednego z najwybitniejszych polskich artystów, malarza i rysownika, czołowego przedstawiciela Młodej Polski.

Malczewski studiował w Szkole Sztuk Pięknych w Krakowie pod kierunkiem Jana Matejki, Władysława Łuszczkiewicza i Feliksa Szynalewskiego, następnie szkolił się w École des Beaux-Arts w Paryżu. Był współzałożycielem Towarzystwa Artystów Polskich „Sztuka” oraz wieloletnim profesorem i dwukrotnym rektorem krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych.

Na wczesnym etapie twórczości, zainspirowany literaturą i sztuką romantyczną, tworzył głównie prace o tematyce martyrologicznej i mesjańskiej. Jego późniejsze dzieła, zawierające motywy biblijne, mitologiczne i baśniowe, wyróżnia trudna do rozszyfrowania symbolika. Malarstwo Malczewskiego, które charakteryzują enigmatyczność i kontrastowość, jest odzwierciedleniem przeżyć samego twórcy oraz przemian społecznych i artystycznych przełomu XIX i XX wieku.

The album edited by Urszula Kozakowska-Zauchas presents the life and art of Jacek Malczewski, one of the most prominent Polish artists, a painter and draughtsman, one of the masters of the Young Poland period.

Malczewski studied at the School of Fine Arts in Kraków under Jan Matejko, Władysław Łuszczkiewicz, and Feliks Szynalewski, and then trained at the École des Beaux-Arts in Paris. He co-founded the “Sztuka” Society of Polish Artists and was a long-standing professor and two-time rector of the Academy of Fine Arts in Kraków.

At the early stage of his artistic career, inspired by the literature and art of Romanticism, he created mostly martyrological and messianic works. His later works, based on Biblical, mythological, and fairy-tale motifs, feature hardly decipherable symbolism. Malczewski’s painting, typically enigmatic and full of contrasts, reflects the author’s experiences as well as the social and artistic transformations at the turn of the 20th century.